

De Roerom

voor zingeving en religie

Jaargang 35 | nr. 6 | februari 2021

De Roerom

voor zingeving en religie

Uitgever

De Roerom wordt uitgegeven onder verantwoordelijkheid van Stichting 'De Roerom', 's-Hertogenbosch. KvK 's-Hertogenbosch S41083196

Redactie

Liesbeth de Moor (hoofdredacteur),
Antoinette Bastiaans, Nel Beex-Roos,
Vincent Kirkels, Harrie Meelen,
Peter van Overbruggen,
Pieter Reesink, Wim Weren

Aan dit nummer werkten verder mee:

Ruud Bartlema, Gert Bremer,
Mirjam van Noord, René Peters,
Frank van de Poel, Tim Schilling,
Harry Tacken, Bart Verreijt,
Ad Wagemakers, Rob van der Zwan

Mailberichten en kopij voor de redactie
redactie@deroerom.nl

Website: www.deroerom.nl

Abonnementen en adreswijziging

Stichting De Roerom
Jacob van Maerlantstraat 19
5261 JB 's-Hertogenbosch
Telefoon: (073) 614 75 04
adm@deroerom.nl

De Roerom verschijnt 10 keer per jaar
van september t/m juni
Nederland € 37,50, buitenland € 55,-
Bank: IBAN: NL28 ABNA 0264 8199 50

Vormgeving:

Michel Dankers

Productie en distributie:

Ad van Beurden

Foto omslag

Frank van de Poel

ISSN 921-5468

DOOR **RENÉ PETERS**

Abracadabra

René Peters

*is docent, tweede kamerlid voor het CDA,
vader van een dochter. Hij schrijft over wat
hem bezig houdt.*

INHOUD

4 **Eenheid van de kerken:**
Groeien in vertrouwen

Zingen in Bédoin **10**

14 **Vol in het leven;**
de dood in de ogen
kijken

Katholieke kerk
en jodendom **16**

-
- 11 Samen op pad | Mooie initiatieven
 - 12 Joe Biden, de nieuwe president in de VS
 - 13 Samenleving | de toekomst voor bijzonder onderwijs
 - 15 Inspiratie | Compassie in de zorg
 - 18 Woorden
 - 19 Recensies
 - 20 Nieuwe Bijbelvertaling 2: ook voor katholieken?
 - 21 Kerken aan het werk | Uit de verschillende bladen
 - 22 Berichten | Selectie van www.deroerom.nl
 - 23 Spiritueel | 'Goeie voornemens'
 - 24 Het is al begonnen, merk je het niet?

Hoofdredacteur
LIESBETH DE MOOR

Vooruitblik op de Tweede Kamerverkiezingen

Politiek en de medisch-

De Tweede Kamerverkiezingen 2021 komen eraan. Daarom blikken we in De Roerom vooruit op de verkiezingsprogramma's van een aantal politieke partijen. We zoomen in op standpunten rond gezondheidszorg en ethiek. Vragen over het begin en het einde van het leven. Redacteur Vincent Kirkels bekeek voor u de partijprogramma's van de grootste partijen.

De omvang van de verschillende partijprogramma's varieert van 32 pagina's van de SP tot een 211 pagina's tellend boekwerk van D66. De kiezer zal die programma's niet allemaal serieus bestuderen, maar zich richten op onderwerpen die hem interesseren. Hij of zij weegt af, kiest en neemt dan andere punten op de koop toe. Een voorbeeld: een kiezer kan zich vinden in het sociale programma van de SP maar niets hebben met het pleidooi van de partij voor een republiek.

Mooie slogans!

De ene partijslogan is nog mooier dan de andere: 'Een nieuw begin' (D66), 'Zorg voor elkaar' (CDA) 'Stel een daad' (SP). Grotendeels gaan de programma's natuurlijk over dezelfde onderwerpen. Het is interessant om niet naar de overeenkomsten maar vooral naar de verschillen in opvatting te kijken. Zeker de actuele en ethische onderwerpen die de nodige discussie in de samenleving oproepen vragen onze aandacht. Wat mij bij het doorlezen van de programma's opvalt is dat bepaalde onderwerpen die in het verleden de gemoederen intensief hebben beziggehouden nu minder of soms zelfs helemaal geen aandacht meer krijgen.

Medische ethiek: Zelfbeschikking wél belangrijk

In de afgelopen decennia hebben kwesties rond het vrijwillig levenseinde, voltooid leven en zelfbeschikking met een zekere regelmaat een grote rol gespeeld in het politieke debat over medische ethiek. Dat gebeurt ook nu weer. De nadruk ligt daarbij vooral op zelfbeschikking. De VVD stelt de eigen keuze voorop en wil evenals D66, Groen Links en de PvdA geregeld zien dat euthanasie bij kinderen tot 12 jaar - lees: één- tot twaalfjarigen - mogelijk wordt. Daar zijn overigens inmiddels afspraken over gemaakt. Het meest uitgebreid gaat D66 in op *levensbeëindiging bij voltooid leven*. Het verkiezingsprogramma is hierbij voornamelijk gebaseerd op het bij de Tweede Kamer ingediende wetsontwerp van D66 dat levensbeëindiging op verzoek bij voltooid leven bij 75-plussers mogelijk moet maken en dit geregeld wil zien met behulp van een gediplomeerde levenseindebegeleider.

Christenunie: euthanasie geen normaal medisch handelen.

De ChristenUnie beschouwt euthanasie daarentegen als 'niet

normaal medisch handelen': 'We verzetten ons tegen sluipende verschuiving in de euthanasiepraktijk van 'laatste redmiddel ter voorkoming van een vreselijke dood' naar 'een mogelijke uitweg uit een vreselijk leven'. Artsen ervaren steeds meer druk van patiënten en familie. Maar artsen mogen niet worden gedwongen om het als normaal onderdeel van hun beroep te beschouwen.' De programma's van de SP en het CDA vermelden hier niets over.

Euthanasie bij *demente ouderen* op grond van een vroegere wilsverklaring, voor velen in onze samenleving een actueel en wellicht herkenbaar probleem, wordt in de partijprogramma's niet genoemd.

Ook voor *palliatieve zorg* - zorg gericht op het zo draaglijk mogelijk houden van het lijden - is in de partijprogramma's nauwelijks tot geen aandacht. Alleen de CU geeft aan dat deze zorg vooral bij een naderend levenseinde belangrijk is en dat deze meer nadruk moet krijgen.

Het CDA: 'Omdat niet alle zorg in de praktijk ook leidt tot een betere gezondheid, kiezen wij nadrukkelijk voor zinnige zorg, waarbij het belang van de patiënt voorop staat.'

Ethische vraagstukken

Wat technisch mogelijk is... embryoselectie

De VVD geeft aan dat ze meer onderzoek wil ten behoeve van het ontwikkelen van voortplantingstechnieken. De partij heeft evenals D66 geen bezwaren tegen het creëren van *humane embryo's* voor onderzoek. Ook zou embryoselectie en modificatie - het veranderen van genen - zelfs later dan tot veertien dagen na de conceptie moeten kunnen plaatsvinden. De Christen Unie wijst dit af, het CDA, de SP en Groen Links melden niets over dit onderwerp in hun programma's.

De nadruk op *zelfbeschikking*, ook hier, wordt naar voren gebracht door D66, Groen Links en PvdA wanneer het gaat over de 'Wet Afbreking Zwangerschap.' Deze partijen willen abortus uit het Wetboek van Strafrecht, de wettelijk verplichte bedenktijd van vijf dagen afschaffen en de abortuspil onderbrengen bij de huisarts.

CDA, SP en VVD spreken zich hierover niet uit terwijl de Christen Unie de abortustermijn, die nu geldt tot 24 weken verlaagd wil zien.

De VVD wil als enige partij *draagmoederschap* wettelijk geregeld zien. Andere partijen laten zich hierover niet uit. De CU wijst dit af. Andere onderwerpen die in het verleden regelmatig ethische vragen oproepen worden niet meer genoemd zoals KID, (Kunstmatige Inseminatie met Donorsperma), anonimiteit van de spermadonor, de consequenties van prenataal

onderzoek zoals o.a. de NIPTest en embryoselectie op grond van geslacht.

Medisch-ethische onderwerpen: geen apart hoofdstuk meer

Bij het doorlezen van de verschillende programma's valt op dat bepaalde onderwerpen met een medisch-ethisch karakter die de gemoederen in het verleden intensief bezighielden nu minder en soms helemaal geen aandacht meer krijgen. Bijna alle partijen hadden in hun programma's een apart hoofdstuk of minstens een aparte paragraaf over medische ethiek waarin hun opvattingen en visie werden besproken en verhelderd. Slechts een paar partijen hebben zo'n aparte paragraaf, zoals de CU en D66, of zeggen er zoals de VVD en Groen Links zijdelings iets over. Alleen de SGP besteedt in haar programma uitgebreid aandacht aan een aantal actuele ethische vraagstukken en geeft ook een uitgebreide visie op vroegtijdig levenseinde en abortus. Bij de SP en het CDA is hierover in het verkiezingsprogramma zelfs niets terug te vinden. Je mag toch aannemen dat vragen rond het begin en het einde van het leven en hoe daar mee om te gaan niet allemaal zijn beantwoord. Als recent voorbeeld noem ik de zogenoemde '*koffie-euthanasie*' waarbij aan een demente patiënte met een schriftelijke wilsverklaring een middel in de

De Tweede Kamer

telt momenteel 15 fracties waarvan twee éénmanszetels die zich van andere partijen hadden afgescheiden. Voor het overzicht hebben we ons beperkt tot de verkiezingsprogramma's van de coalitiepartijen en de grootste oppositiepartijen.

koffie werd toegediend om haar tot rust te brengen voordat bij haar euthanasie werd toegepast. Na een uitspraak van de Hoge Raad ontstond hierover de nodige commotie.

Rol van de artsen, Europa en de kerk

Hoewel alle partijen over het toepassen van levensbeëindigend handelen een mening hebben, besteden ze, behalve de CU, geen woord aan de positie van de *uitvoerend arts* die zeer belastend kan zijn. De partij benadrukt dat gewetensvrijheid moet worden bewaakt, door gewetensbezwaren van artsen en hulpverleners te respecteren. Geen enkele partij legt een verband met *Europese wetgeving* wanneer het gaat over medisch ethische onderwerpen. Hoewel elk land recht heeft op eigen wetgeving, zullen er ongetwijfeld raakpunten zijn waarmee rekening gehouden

En verder...

Nagenoeg alle partijen veroordelen discriminatie scherp. Opvallend genoeg valt het woord *antisemitisme* daarbij nauwelijks, de CU en Groen Links uitgezonderd. Juist nu dit in onze samenleving verontrustende vormen begint aan te nemen.

Verder verwijzen alleen de VVD en de CU summier in hun programma naar de technologische biomedische vernieuwing *CRISPR-cas*, waarmee eenvoudig en snel gericht DNA-segmenten in het genoom -het geheel van erfactoren- kunnen worden verwijderd of vervangen. De gevolgen zijn nog niet te overzien, zeker niet wanneer deze techniek op menselijke embryo's zal worden toegepast. Dit kan een blijvende verandering betekenen van erfelijke eigenschappen. Wat te denken van het geboren laten worden van een kind waarbij de bevruchting tot stand is gebracht met geconserveerd sperma van een reeds lang overleden persoon? Het zijn grote vragen.

Tot slot

Tussen de partijen zijn er verschillen van opvatting over de beste manier waarop de samenleving zou moeten worden ingericht en over hoe om te gaan met diverse medisch-ethische vraagstukken. Veel zal afhangen van regeringsdeelname. Nederland is het land van de coalities; een politiek van geven en nemen. Hoeveel partijen er in de Tweede Kamer een plaats zullen krijgen is een boeiende vraag. Tot nu toe hebben zich bij de Kiesraad 89 partijen aangemeld waarvan - op het moment dat ik dit schrijf - 26 nieuwe partijen. Veel zal dan ook afhangen van hoe de volksvertegenwoordiging na de verkiezingen zal zijn samengesteld. Respect voor elkaars opvattingen zal een belangrijke rol moeten blijven spelen.

Vincent Kirkels

*is oud-gynaecoloog
en universitair docent.*

*Hij is medeoprichter van het Tijdschrift voor
Gezondheidszorg en ethiek.*

zal moeten worden.

Opvallend is ook dat geen enkele partij, uitgezonderd het CDA en de CU, aangeeft dat religie en kerkgenootschappen een belangrijke rol vervullen in de samenleving. Deze nemen immers nog steeds een niet weg te denken plaats in als het gaat om solidariteit, aandacht en zorg voor elkaar, hulp aan minder bedeelden. Wordt er toegegeven aan een neiging om religie steeds meer uit het openbare leven terug te dringen?

Gezondheidszorg: minder marktwerking

Bijna alle partijen zijn voorstander van minder marktwerking in de zorg. Uitgangspunten in de ethiek, ook in de gezondheidszorg, zijn 'goed doen' en een 'rechtvaardige verdeling'. De vraag is of door de toegenomen bureaucratie de patiënt altijd goed af is, denk aan uitstel van noodzakelijke behandelingen of een rechtvaardige verdeling. Door de coronacrisis is deze kwestie zeer actueel geworden en roept veel vragen op. Wie komt wel of niet in aanmerking voor een behandeling wanneer een beddentekort in de ziekenhuizen dreigt?

Volgens de PvdA en de SP moet het eigen risico in de zorgpremie worden afgeschaft ofwel verlaagd (CU) of minstens inkomensafhankelijk worden gemaakt (D66). De anticonceptiepil moet volgens de CU weer worden vergoed; deze hoort volgens de PvdA thuis in het basispakket. Het CDA en de SP vragen extra aandacht voor de bescherming van de persoonlijke medische gegevens.

Dierenwelzijn en de omgang met ons milieu

Een belangrijk onderwerp voor bijna alle partijen is dierenwelzijn en het

verminderen en zelfs uitbannen van dierproeven. SP en Groen Links maken zich, zoals verwacht, sterk voor het terugdringen en zelfs afschaffen van de bio-industrie en het verkleinen van de veestapel. Dit laatste punt vinden we ook terug bij D66. Een punt van zorg betreft het genetisch modificeren van landbouwgewassen vanwege het mogelijk verstoren van het evenwicht in de natuur en het milieu en ook het patenteren van biologische eigenschappen en de octrooibeschermt (Groen Links en D66).

De klimaatverandering en de belasting en vervuiling van het milieu met giftige stoffen krijgen zoals verwacht in de programma's van Groen Links, D66 en SP veel aandacht waarbij ingrijpende maatregelen worden voorgesteld.

Alles staat al in de wet

Waarom er relatief weinig aandacht is voor medisch-ethische zaken blijft een open vraag. Wordt de noodzaak door sommigen niet meer zo gevoeld? Wellicht omdat veel al wettelijk is geregeld? In Nederland bestaat de neiging om alles vast te leggen in wetten en protocollen. Als het eenmaal vastligt lijkt de ethiek uit beeld te verdwijnen. Een voorbeeld daarvan is de donorwet. Toen deze in het parlement werd behandeld hield dat de gemoederen bezig. Maar nadat de wet in werking was getreden, kwam het onderwerp bij geen enkele partij meer ter sprake. De CU vormt een uitzondering: die meldt dat deze wet nog vragen kan oproepen. Overigens is het niet zo dat partijen geen mening hebben over genoemde onderwerpen. Deze is meestal wel af te leiden uit uitspraken die in de media worden gedaan of uit standpunten die naar buiten worden gebracht.

A large, leafless tree stands in a snowy landscape. The tree has a thick trunk and many bare, spreading branches. The ground is covered in a layer of snow, with some dry grass visible. The sky is a clear, pale blue.

winter in de winter,
vanzelfsprekend al lang niet meer,
warm word ik
als neerslag in vlokken dwarrelt,
een koud ommetje waarin
het hoofd leeg loopt,
de energie gaat stromen

Liefde en hoop ondanks verdriet

ELSBETH OVER HET VERLIES VAN HAAR KIND:

'Er is geen rangorde van leed'

Aan de muur in de lichte werkkamer van Elsbeth Kuysters (58) hangen mooi ingekleurde mandala's gemaakt door Sara. Haar naam prijkt naast de voordeur op een bordje tussen die van haar ouders Elsbeth en Frans. Ook al is Sara er lijfelijk niet meer, ze is er toch, elke dag. Haar moeder is dankbaar, ondanks het verdriet. 'Ik ben blij met wat ze me gebracht heeft in het leven. Het is daarom fijn elke dag even met haar bezig te zijn.'

Sara zou nu 21 zijn. Na een lange worsteling, professionele hulp en een verblijf in een GGz-instelling kiest Sara er uiteindelijk voor haar leven te beëindigen.. In *Moederhart vol rouw en liefde, voortleven na de zelfdoding van mijn kind*, beschrijft Elsbeth hoe zij verder leeft met de diepe rouw om het verlies van haar dochter. De eerste drie jaren van rouw schreef ze op in haar dagboek. Eind vorig jaar verscheen haar boek met daarin haar 'rouw-ingrediënten', zoals ze het noemt. De beschrijving van het ziekteproces, hun mooie leven samen, haar dood en hoe Sara verder leeft. 'Sara's worsteling is niet uniek en staat symbool voor die van andere jongeren,' meent Elsbeth. Ze hoopt met dit boek anderen te raken en de hand te reiken.

Elsbeth: 'We zullen nooit echt een antwoord krijgen op het waarom. We hebben alles gedaan om onze dochter bij ons te houden. In die zin verwijt ik mezelf en ons niets. Sara was op een gegeven moment zover dat ze echt niet meer verder kon en ook niet meer behandeld

wilde worden. Wij als ouders zagen wel dat ze extreem gevoelig was. Ze trok zich al vroeg alles aan: ruzie met een ander kind, de dood van onze oude kat, Ze was dan ontroostbaar. Tegelijk voerde Sara regelmatig actie voor dingen, ze was gedreven en gevoelig. Zette zich totaal in. Maar lichamenlijk was er iets niet in orde. Ze had als klein meisje soms een lichaamstemperatuur van 35 graden, holle ogen en hoofdpijn. Medisch onderzoek toonde niets aan. De klap kwam toen ze veertien was. Na een werkweek met school ging ze elke dag onderuit. Nooit sprak ze over haar depressieve klachten. Noch bij de hulpverlening noch bij ons of haar vriendinnen om ons niet te belasten. Pas later kwamen er eetproblemen bij.'

Opname

Op haar zestiende wordt Sara opgenomen in een gesloten afdeling van een Ggz-instelling, later op een open afdeling. Om te voorkomen dat ze achter slot en grendel gaat zegt ze niets over haar suïcidaliteit. Elsbeth: 'Een kind van zestien wordt in de hulpverlening beschouwd als volwassen, er wordt dus niets aan de ouders verteld als het kind dat niet wil. Soms is dat te begrijpen en nodig om een kind te beschermen, bijvoorbeeld in geval van seksueel misbruik. Dat speelde hier niet. Mijn man Frans heeft zich erg opgewonden over de inconsequentie van de 16-jaargeel. Als ouders zijn we tot haar achttiende verantwoordelijk voor ons kind, en nu ineens niet. Gelukkig is er uiteindelijk met veel inzet gewerkt aan het herstel van Sara, met af en toe lichte

*Zou iemand kunnen begrijpen
dat ik echt niet meer wil?
Dat ik zo gevangen zit
in mijn lijf en in mijn hoofd
dat elke dag een hel is?
Dat ik de tijd niet meer kan
doorkomen? Zou iemand me
begrijpen als ik ga?*

Sara, 17 jaar -dagboekfragment

voortgang.'

Het is een periode van leven tussen hoop en vrees. Ruim een jaar na de opname kan Sara haar eigen woonstudio betrekken, waar ze heel trots op is. Zo kan ze een eigen leven opbouwen, wat ze heel graag wil. Ze krijgt ambulante hulp. Toch lukt het niet zoals ze wil. Als ze zeventien is, geeft Sara haar ultieme doodswens aan. Ze wil geen behandeling of opnames meer. Ze wil waardig sterven.

Sara is vrolijk en vol levenslust. Ze dans, schrijft gedichten, zingt jaarlijks vol overgave mee in de Driekoningenviering, een belangrijke traditie bij in "de Heilige Driehoek", in Brabant, een gebiedje tussen drie kloosters in. Sara doet het goed in de klas heeft het fijn met haar vriendinnen, en ze kan ook goed overweg met de kloosterlingen in de buurt. En toch.

Uit je boek komt het beeld naar voren van een prachtig mens vol leven.

'Het raakt me erg als dat je dat zegt, dat is ook zo. Zelf wist zij ook niet waarom ze zich zo rot voelde. Ze zei ook vaak: 'mama ik weet niet wat

het is, ik heb mijn woning, ik heb mijn vrienden. Ik vind het moeilijk dat het mij niet is gelukt om een harmonieus gezin vast te houden. In haar laatste periode hadden we samen besloten dat ze niet meer terugging naar de gesloten afdeling en de laatste weken, waren daarom heel erg waardevol. Ik mocht haar weer aanraken, we hadden veel contact, dat is helend geweest voor ons en voor haar. Het laatste stuk was een bewuste keuze, niet het hele proces dat eraan vooraf ging. Dat is haar overkomen, zoals het ons is overkomen.

Ik denk dat ze veel pijn heeft gehad om wie ze moest achterlaten. Saar zat niet in een koker van depressie, zij heeft altijd oog gehad voor anderen... tot op het laatst. Wij kregen zelfs na haar dood een roos met een mooie tekst. Van haar. Ze had alles geregeld en wilde na haar dood nog troost bieden.'

Wat vind je het moeilijkst?

'Haar lijden. Dat moet immens geweest zijn. Ook de tijd dat ze

dingen niet met ons heeft gedeeld. Ze heeft ons en haar vrienden willen beschermen. Wetende dat ze zou gaan en wat dat betekende voor de mensen om haar heen. Dat beseft ze heel goed, dat raakt mij als moeder natuurlijk. Dat is dus niet mijn eigen verdriet, dat kan ik wel dragen.'

Je kunt jezelf als moeder niet alles aanrekenen.

'Dat weet ik, maar er zijn vragen die je jezelf soms stelt. Soms mag het er zijn, die rauwe kant. Tegelijkertijd heb ik er een hekel aan als mensen zeggen: je kind verliezen is het ergste wat je kan overkomen. Ik weet dat niet. Ik denk niet in een rangorde van leed. Verlies kun je niet vergelijken. Het was lastig geweest als ik mezelf kwijt zou zijn. Want dan kan ik niet meer bij de herinneringen en bij de troost, en dat is niet gebeurd. Het is heel persoonlijk en rouw betekent niet dat het altijd per se slecht met je moet gaan. Mensen kunnen niet snappen dat je in rouw toch kunt genieten van een mooie voorstelling, maar dat kan.' ▶

Troost vinden, hoe doe je dat?

'Ik heb het nodig om steeds even contact met Sara te maken. Dat wil zeggen: dat ik even naar haar graf ga om iets te verzorgen, dat ik de muziek luister die bij ons hoort of die zij mooi vond. Een voorbeeld: ik was onderweg naar een interview in Bussum en ik was onrustig. Ik realiseerde mij dat ik niet de tijd had genomen om stil te staan met Sara in mijn gedachten. Toen ben ik in de auto haar muziek gaan draaien en daarna was de onrust weg en kon ik het interview aan. Dat te hebben voelt ook héél rijk. Het is een vorm van intimiteit, nog steeds.

Als psycholoog zeg ik: het is nodig de rouw te doorleven, dat kun je niet alleen met je verstand. Ik heb veel gewerkt met verlies. Ondanks alles wat er gebeurd is kon ik in mijn werk mensen helpen. En dat hoop ik te blijven doen. Zelf heb ik ook een coach gehad. Ook hielp het leuke dingen te blijven doen. Wat mij gelukkig maakt: Sara is mijn kind. Dat troost mij. En wat heel fijn is: Ik was al gelukkig: Sara kwam daarbij. Zij heeft mij veel gebracht. Dat is er. Ze brengt me nog steeds verdieping, dankbaarheid, het zien van de mooie dingen. Ik was al gelukkig en toen kwam Frans in mijn leven. En daar kwam Sara bij, door haar keek ik weer door met de ogen van een kind.'

Wat heeft jou de afgelopen jaren verder gebracht?

'Alle hoofdstukken in het boek, al mijn *'rouw-ingrediënten'*: wandelen, muziek, lezen schrijven, en humor. Ik liep het Pieterpad in mijn eentje in de bloedhete zomer van 2018. Dat heeft mij veel vreugde gebracht, het bracht me dicht bij haar. Ik heb ook veel gelachen! Het heeft me ook fysiek goed gedaan. Ik heb verder meegelopen met de Passion (tv-programma, red.), wat Sara en ik beslist een keer samen wilden doen, ook daar was ze dicht bij me. En poes Liesje, voor Sara een grote troost, loopt hier ook nog steeds om me heen.'

Jullie hebben met zijn tweeën een bijzondere reis gemaakt naar de Sinai toen Sara 9 jaar was.

'Sara voelde zich in het woestijngebied meteen thuis. Het was een reis per kameel, in karavaan met Bedoeïenen. Er waren geen auto's, er was geen drukte. Een 2000 jaar oude cultuur van Sarah en Abraham. Het was ongelofelijk om te zien hoe ze daar paste. Ze vond het geweldig. Na die reis ging het heel langzaam minder met haar. Ze kreeg toen ook meer fysieke klachten. Als ik er nu op terug kijk bleek die reis een soort een kantelpunt.'

Voelde je je achteraf schuldig omdat het daarna minder met haar ging?

'Nee, wij moesten op die plek zijn. Ik kan dat niet goed beredeneren; het was een urgentie, een verlangen om daarheen te gaan, als zal fat gek klinken. We maakten de reis met zijn tweeën. Mijn man Frans vond dat prima. Sara zat op de kameel en las een boek over allerlei religies wel twee keer. Ik liep veel en schreef af en toe wat op. Zij hielp de Bedoeïenen mee. Als zij baden, zaten wij in rust daarbij te mediteren.'

Je boek bevat eigenlijk ook een boodschap voor de hulpverlening...

'Zonder verwijt zeg ik: jongeren passen niet altijd in een protocol. Er is meer maatwerk nodig. Systemen blijken vaak leidend boven de verbinding met de cliënt. Het boek eindigt met een boodschap van Sara zelf: ze was bij leven bezig een mental-health project op te zetten voor kinderen vanaf ongeveer 10 jaar. 'Want,' zei Sara, 'ik had zelf eerder moeten praten, rond die leeftijd beginnen de rare gedachten en milde klachten.' Het gedachtegoed van Sara is in november 2020 vastgelegd in de Stichting Saarisnietgek, en heeft als doel openheid te creëren rondom psychische problemen bij kinderen vanaf circa 10 jaar.' ■

Elsbeth Kuysters is schrijfster, (bedrijfs)psycholoog en coach

Ook actief als: freelance trainer bij (113) Zelfmoordpreventie, blogger bij NEL Magazine, en schrijft over verlies, rouw en arbeid en gezondheid. Mede-oprichtster van Stichting Saarisnietgek.

Schreef: Moederhart vol rouw en liefde - voortleven na de zelfdoding van mijn enig kind, ISBN 9789463652643

Voor hulp en informatie:
Bel 0800-0113

Academische werkplaatsen slaan handen ineen in Associatie

Vanaf januari bundelen acht Academische Werkplaatsen en onderzoeksnetwerken uit het hele land officieel de krachten in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking. Zo zijn ze beter opgewassen tegen alle uitdagingen waar zij, zeker in deze coronatijd voor komen te staan.

Ambitie

De partners zijn ambitieus en richten zich op kennisvragen op het gebied van gezondheid, het functioneren en het deelnemen van mensen met een verstandelijke beperking aan de samenleving. Ook zullen de academische werkplaatsen meer samenwerken op gebied van praktijk, onderzoek, beleid en opleiding. De intentie voor de samenwerking ontstond in 2018. Belangrijk is dat de Associatie zorgt voor betere coördinatie van onderzoek voor mensen met een verstandelijke beperking. Ze vormt het aanspreekpunt voor ministeries en overheden, betrokken bij het onderzoeksbeleid voor mensen met een verstandelijke beperking. De aangesloten partners bundelen en verspreiden de kennis, die ze opgedaan en ontwikkeld hebben. Verder stimuleert ze ontmoeting, uitwisseling en samenwerking tussen onderzoekers van de aangesloten Academies.

De eerste resultaten

In het afgelopen jaar – en ik proef hier tussen de regels door terecht een bepaalde trots – hebben de Academische Werkplaatsen de eerste en belangrijkste kennisvragen van zorginstanties over het coronavirus en de gevolgen ervan voor de zorg en ondersteuning aan mensen met een geestelijke beperking verzameld en beantwoord. Wie interesse heeft, kan de vragen en antwoorden lezen op de site van de Associatie en op die van het Kennisplein Gehandicaptenzorg.

Een ander mooi resultaat 2020 was de eerste researchdag in januari. Op die dag hebben meer dan honderd onderzoekers van de Academische Werkplaatsen uitgebreid kennis met elkaar gemaakt en is de basis gelegd om de krachten te bundelen. Met als gevolg dat er al meerdere gezamenlijke onderzoeken zijn voorbereid, die nu worden uitgevoerd. Deelnemers zijn acht wetenschap-

pelijke onderzoeksinstituten. Associatie: kijk voor alle deelnemers en informatie op de onderstaande websites.

Meer informatie

Secretaris van de Associatie Mevr. Carry van Leest
j.e.vanLeest@tilburguniversity.edu
ook via de website:
www.kennispleingehandicaptensector.nl
www.academischewerkplaatsen-vb.nl

Pausbezoek aan Irak

Bijzondere samenwerking christenen en moslims in Irak mogelijk

Paus Franciscus gaat begin maart naar Irak. Hij wil de kleine minderheid van christenen een hart onder de riem steken en de interreligieuze dialoog aangaan met de sjiiitische groot-ayatollah Ali al-Sistani. Welke christenen gaat de paus ontmoeten en hoe staat het met hen?

Christenen in het Midden Oosten

Deze christenen behoren tot de oudste christelijke kerken in de wereld. Ondanks de verdeeldheid van de christenen in het Midden Oosten vinden we in de vijfde en zesde eeuw bloeiende gemeenschappen van katholieke, orthodoxe, Nestoriaanse en Jakobitische kerken. De Nestorianen en Jacobieten waren rond 800 niet alleen talrijk maar ook missionair actief in Tibet en Perzië. Van deze Oud-Syrische christenen vinden we in Irak alleen nog de Syrisch-orthodoxen, de Syrisch-katholieken, de Assyriërs en de Chaldeeërs. Waarom is hun aantal in het Midden Oosten zo geslonken? Het ligt niet alleen aan de opkomst van de islam. Want zelfs in het jaar 1000 waren er in Azië nog evenveel christenen als in Europa. En in 1200 ontstond er een renaissance van de Oud-Syrische kerken, die door moslims werden gewaardeerd vanwege hun culturele, filosofische en wetenschappelijke prestaties.

Omslag

Twee factoren brachten rond 1300 een omslag teweeg: de kruistochten en een klimaatverandering.

Door de kruistochten werden de christenen als verraders en handlangers van het Westen gezien en door de klimaatverandering slonken voedselvoorraden en bevolkingsaantallen. Overal in het Midden-Oosten werden christenen vervolgd, bekeerd of etnisch gezuiverd. In de loop van de 20^e eeuw werden christenen er minder van verdacht handlangers te zijn van westerse mogendheden door deelname aan de *nahda* (opleving) zoals bijv. in Libanon. Ook binnen de PLO bevonden zich in het begin veel Palestijnse christenen maar de laatste dertig jaar zijn de christelijke milities vervangen door geradicaliseerde islamitische groepen zoals Hamas.

Christenen in Irak: een lijdensweg

In 1980 was nog vier procent van de Iraakse bevolking christen. In de Irak-Iraanse oorlog van 1980 -1988 sneuvelden veel christenen. Sinds de VS Irak in 2003 binnenvielen, zijn er duizenden christenen vermoord en zagen vele anderen zich gedwongen om te vluchten

Interview met dominicaan Pater Olivier Poquillon in Mosul

Olivier Poquillon werkt op dat moment aan de Staatsuniversiteit in Mosul, waarna hij in Europa werd wordt benoemd. Hij komt terug in 2020 en beantwoordt in Mosul op 7 januari vragen van de Argentijnse journaliste Ines San Martín voor het blad *Crux*

(Rome). Hieronder een samenvatting van het interview.

'Waar het oude klooster had gestaan was nu een supermarkt voor dieven'

Veranderde situatie

'Christenen begonnen het land te verlaten voor de Amerikaanse invasie in 2003. Daarna was er dertien jaar lang een embargo, met grote schade voor het onderwijs, de economie en de sociale cohesie. Het werd steeds moeilijker om samen te leven met steeds minder mogelijkheden voor kinderen. Tot de invasie werden christenen gezien als volwaardige leden van de nationale gemeenschap. Vanaf 2003 werden ze het doelwit van terroristische groeperingen en criminele activiteiten. Het land van hun voorouders bood hen geen toekomst meer. Tot 2003 werd onze kerk nog volop bezocht. Dat veranderde met de komst van Islamitische Staat in 2013. Het werd onmogelijk voor christenen om in Mosul te blijven. De keuze was moslim worden, het land verlaten of sterven. Christenen werden ontheemden in eigen land, in de vlaktes van Nineve. Toen IS de christelijke dorpen innam, moesten zij uitwijken naar Koerdistan of naar het buitenland als vluchtelingen. Er zijn nu nog ongeveer 50 christelijke families in Mosul. Velen vertrokken

(Zie *De Roerom* van mei 2019 blz. 16-17). Hij bracht in herinnering dat alle mensen dezelfde bestemming hebben en dat iedereen recht heeft op volledig burgerschap. Hierop stelden de Verenigde Arabische Emiraten aan de Syrische kerk voor om de gebedsplaatsen te restaureren zodat christenen geïnspireerd zouden worden om terug te komen naar Mosul, de grootste soennitische stad van Irak. De jonge moslims kijken met weemoed terug op de tijd toen christenen, Yazidi's, Koerden, Turkmenen, Joden en sjiïeten allen tezamen leefden met Arabische soennieten. Het is voor hen als een verloren gouden eeuw die ze graag zouden willen herstellen.'

Met hulp van de paus

'De pauselijke verklaring over broederschap uit 2019 heeft ongetwijfeld invloed gehad op het besluit van de restauratie, in ieder geval voor de Emiraten. Men wil de christenen zien terugkeren. Maar eerst moeten we het vertrouwen herstellen. Het project geeft christenen en moslims een zeldzame gelegenheid om samen te werken. Zo'n samenwerking was niet meer mogelijk na de val van IS. De vraag om het klooster te restaureren kwam vooral van de mensen van Mosul. Zij zien het als deel van het landschap, zelfs al is 99% van de bevolking soenniet. Bijna alle christenen, Koerden, Yazidi's en Mandeeërs zijn weg.'

Restauratie en crisis

'De restauratie kan Irak helpen in de crisis. Met covid wordt het land geconfronteerd met een geweldige economische en sociale crisis, met olie- en gasprijzen die dalen. Dat betekent hoge werkloosheidscijfers en geen middelen voor de staat. Hopelijk zal het geld dat door de Emiraten wordt geïnvesteerd in deze gebouwen, dienen voor het algemeen welzijn. De paus kan in Mosul zien hoe wij als zusters en broeders samenwerken met de moslims voor het goede doel.'

naar Erbil. De meeste christenen daar zijn vluchtelingen, zowel uit de Nineve vlakte en Mosul als uit Syrië. Naast het pastoraat voor deze christenen is er de zorg voor de migrantenarbeiders uit de Filipijnen, India en Afrika.'

Van klooster naar islamitisch gerechtshof

'De naam van 'Klooster Onze Lieve Vrouw van het Uur' komt van de torenklok van het klooster. Rond 2006 werd de situatie in Mosul echt moeilijk. Langzamerhand werd het onmogelijk om fulltime in het klooster te wonen. Dus verplaatsten de broeders het centrum van hun activiteiten naar Quaraqosh, dat ooit de grootste christelijke stad was in de vlaktes van Nineve. IS gebruikte het klooster als islamitisch gerechtshof. Het gebouw veranderde van een baken van vrede en ontmoeting in een plek van geweld. Historisch gezien was het klooster ook de plaats waar de eerste school voor meisjes werd gevestigd, evenals de eerste drukpers en de eerste klok. Die klok was een geschenk van keizerin Eugénie, de vrouw van Napoleon III. Hij gaf zijn naam aan de omgeving en aan het kruispunt. Het is midden in het oude centrum van de stad. Het is niet alleen een plaats van grote historische waarde vanwege de architectuur, maar ook een ontmoetingsplaats. Het is een cultureel, historisch en sociaal kruispunt. Toen het leger van Irak Mosul bevrijdde werd het klooster deels verwoest. IS

haalde de klokken weg, waarschijnlijk om ze te verkopen. Na de val van IS werd er geplunderd om stenen en metaal te stelen. Waar het oude klooster had gestaan was nu een supermarkt voor dieven, want er was in de oude stad niemand meer. Je vond er slechts lijken, boobytraps, landmijnen en explosieve apparaten.'

Verenigde Arabische Emiraten en UNESCO helpen kerk en moskee

'De grote Al Nuri moskee en de Syrisch-katholieke kerk, beide zeer beschadigd, worden momenteel gerestaureerd door de UNESCO met financiering van de Arabische Emiraten. De minaret van de grote moskee Al Nuri was heel beroemd, het belangrijkste symbool van de stad en stond op de Iraakse bankbiljetten. De minaret werd opgeblazen door IS net als alle gebedshuizen van moslims en christenen.'

Restauratie van het klooster

'Twee jaar geleden benaderde de UNESCO de dominicanen. Ze wilden het klooster restaureren. Het oorspronkelijke plan was om de oude stad van Mosul te restaureren met prioriteit voor de grote moskee. Toen bezocht paus Franciscus in 2019 de Verenigde Arabische Emiraten als eerste paus die op het Arabisch schiereiland was. Hij ondertekende daar de verklaring over menselijke broederschap samen met de groot-imam van de Al-Azhar universiteit

Jan Spoelstra,

de 'roomse dominee' (1926-2019)

Op 27 december 2020 overleed Jan Spoelstra, emeritus-predikant van de PKN. Geboren in Meeden (Gr) studeerde hij theologie aan de Vrije Universiteit in Amsterdam en werkte van 1951 tot 1987 als gereformeerd predikant voornamelijk in de katholieke zuidelijke provincies. Niet zonder reden speelt in de onderstaande terugblik op zijn leven de oecumene een belangrijke rol.

Dominee Jan Spoelstra werd in 1957 bevestigd als gereformeerd predikant in Tilburg. Zijn plan om een studie te maken van het rooms-katholicisme was daarbij aanbeveling geweest. In 1960 maakte hij een eerste studiereis naar Rome. Tijdens het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) was hij met dominee Besselaar uit Eindhoven in Rome aanwezig als verslaggever, o.a. voor Trouw en Het Nieuwsblad van het Zuiden. Hun hoogleraar dogmatiek aan de VU, professor dr. G.C. Berkouwer, nam als enige Nederlandse niet-katholieke theoloog deel aan het concilie. Dit concilie betekende veel voor de oecumene. Er brak een tijd aan van levendige oecumenische bewegingen en gezamenlijke vieringen. Spoelstra's toenmalige waarneming van de felle tegenstellingen tussen vooruitstrevende en behoudende richtingen zou echter een voorspellende waarde krijgen: "Het zou te betreuren zijn, als het ooit kwam tot een breuk tussen progressieven en conservatieven in de r.k. kerk." Veel verworpenheden van die tijd op oecumenisch gebied zijn intussen door een veranderd kerkelijk beleid verdwenen.

Dochter Margreet Spoelstra, ook bekend als auteur in De Roerom, heeft herinneringen aan haar vader die kenmerkend zijn voor zijn oecumenische instelling. "Ik vond het heel bijzonder dat mijn vader helemaal naar Rome ging! En dat hij terugkwam met een bijzonder

cadeautje: een zilveren beeltenis van paus Johannes XXIII voor aan mijn bedelketting. Ik denk niet dat protestantse kinderen die aan hun ketting hadden!" Ze herinnert zich ook nog een anekdote van enkele jaren daarvoor. "Het was in 1960, de avond van Driekoningen. Ik was acht jaar, de oudste van vijf in ons gezin in Tilburg. De kinderen van het plein, allemaal katholiek, gingen met lampionnen langs de deuren, zongen een lied en kregen dan geld en snoep: *Driekoningen, Driekoningen, geef mij een nieuwe hoed...* Wij wilden dat ook, maar het kon niet, misschien zouden mensen zich eraan storen. Ik heb net zo lang gezeurd tot mijn wijze ouders iets bedachten. Met een ander liedje mochten we ook op pad: *Komt allen tezamen, jubelend van vreugde*. En daar gingen we, het geld en het snoep lonkte! De deuren gingen wagenwijd open, we kregen zelfs meer geld en snoep dan de andere kinderen. Vervolgens vroegen ze ons om hen dat liedje te leren." Margreet herinnert zich ook nog de schermutselingen die plaatsvonden tussen protestantse en katholieke schoolgaande kinderen. Margreet deed er zelf ook aan mee. "Toen de kinderen van de RK school naar ons hadden geroepen 'protestantse apen worden niet geschapen', had ik teruggeroepen: 'Moeder Maria, bid voor de kippen'. Toen mijn vader dat later hoorde, werd ik door hem bestraffend toegesproken!" De oecumene, aldus zijn dochter

DOOR
PETER VAN OVERBRUGGEN

Margreet, lag hem na aan het hart. "We zijn er echt mee grootgebracht. Ik herinner me dat er nog weleens brieven in de brievenbus lagen, gericht aan 'de Roomse Dominee'. Mijn vader hoopte in Roermond, waar hij in 1968 predikant werd en later gevangenispastor, de oecumene verder te kunnen uitbouwen. Maar bij de benoeming van bisschop Gijsen vervloog die droom. Heel bijzonder voor mij was het, toen ik in 1989 pastor werd van de Oecumenische Basisgemeente 'Jonge Kerk' in Roermond, met uiteraard vooral van huis-uit-katholieke leden. Op een vraag of hij het niet erg vond dat zijn dochter was 'overgelopen' antwoordde haar vader: "Haar benoeming hier voelt als de kroon op mijn werk". Als ooit iemand de zegen van haar vader heeft gekregen...!"

In augustus 1963 verscheen 'Het Concilie, een voorlopige balans', waarin ook Jan Hoekstra zijn ervaringen in Rome beschreef. Zijn slotwoorden blijven actueel: "Tenslotte ligt daar het ons allen toevertrouwde pand, de Bijbel. Wie zal nog willen ontkennen dat het dit Woord van God is dat ons elkaar weer heeft doen ontdekken? Jezus Christus zelf, die door dit Woord ook tot de kerk van vandaag spreekt, heeft ons een nieuwe gezindheid gegeven. Zijn gebed om de eenheid van de zijnen (Johannes 17) laat ons niet meer los."

Kiezen

De hele dag door ben ik aan het kiezen; wat zal ik wel en wat zal ik niet. Ik dobber tussen het opstaan en slapengaan op een zee van bewuste en onbewuste verlangens. 'Er is ook zo veel te kiezen', denk ik dan, wijzend naar de wereld met al haar mogelijkheden. Maar ik vergeet intussen dat ik het zelf ben die zo veel wil. Reclame en media helpen mij al te graag aan spullen die dat verlangen aanwakkeren.

De hele dag door komen er boodschappen op mijn harde schijf die steeds voller raakt. De verlangens zijn soms tegengesteld: zo wil ik graag lief zijn voor het milieu maar wil ook die laatste aanbieding voor een vliegticket (Pre-corona). Niet te veel uitgeven maar ik wil die mensen in dat toeristenoord toch ook hun bestaan gunnen. Ik wil van alles en ik wil het nú en intussen begint mijn computer te haperen. Terwijl ik dit zit te schrijven dwalen mijn gedachten al weer af naar wat ik vandaag nog meer ga doen en hup, weg is mijn concentratie. Dat rustig opmerken, er

even naar kijken en zeggen 'Stop, doe us nie, gij komt straks wel' Aandachtig mijzelf terugbrengen naar het hier en nu: de schrijftafel waarin ik zinnen zit te schrijven.

Waar wil ik heen

Een dialoogje; 'Meneer, kunt u mij de weg wijzen? 'Hangt er van af waar u heen wilt.'

'Och, dat maakt me niet zo veel uit.' 'Jammer, maar dan kan ik u de weg ook niet wijzen.'

Even simpel en praktisch als dit gesprekje is het moment dat ik voor mijn keukenkastje sta en mijn ontbijt samenstel. De kleinste bewuste keuzes zijn de beste keuzes want die laten mij steeds even zien waarvoor ik had gekozen. Waar wil ik staan over een maand of over een jaar? En welke stapjes zet ik vandaag in die richting? En wat wil ik dan niet meer? Bovendien kweek ik er ruggengraat mee en zelfvertrouwen. Het werkt gewoon beter als ik mijn doel helder heb. Zo ben ik afgestapt van een drankje om me lekker te voelen; de 'Zundert Trappist' is dus gesneuveld. Sinds ik zenleraar ben laat ik de alcohol staan om steeds bij

het hier en nu te zijn met alles wat er dan is. Eigenlijk voelt dat ook best lekker, een beetje afzien en je voegt meteen wat 'duurzaam geluk' toe aan je leven. Streep daarom eens wat vaker iets weg van je wensenlijstje want dan komt er ruimte en energie vrij voor waar het in jouw leven echt over moet gaan. Ga daar dan je stinkendste best voor doen en word gelukkiger dan met het najagen van kortstondige genoegens.

Wijsheid

Levenswijsheid is de beste leermeester. Kijk ik bij een volgende keuze naar wat zich aandient en wat wijs is om te voorkomen dat ik weer op de automatische piloot ga? Kan ik bij de volgende vergadering mijn collega's zien alsof ik ze voor het eerst zie? En kan ik de flexibiliteit opbrengen voor de beste keuze is op dat moment? Of heb ik alles en iedereen al in kaart en hoeven ze mij verder niks wijs te maken? Met een 'open mind' kan ik vrij kijken naar de ander en mijzelf in het moment. Wil ik dat? Best lastig, ik wil mezelf niet verliezen en heb graag zekerheid en comfort. Toch probeer ik elke dag om het leven met die open blik te ontvangen en van harte te leven met dat er voor alles nou eenmaal een tijd is.

DOOR
ROB VAN DER ZWAN

Je bent een puzzel, door anderen gelegd

De toeslagenaffaire

In 2017 komt de Nationale Ombudsman met het rapport “Geen powerplay maar fair play” over de manier waarop de Belastingdienst de kinderopvangtoeslag bij enkele honderden gezinnen heeft stopgezet en teruggevorderd. Ouders die door de aanpak van de Belastingdienst voor jaren in grote financiële problemen en onzekerheid zijn gebracht. De toeslagenaffaire is geboren. Tussen 2013 en 2019 worden naar schatting 26.000 ouders daarvan de dupe. In juli 2020 volgt een mini-parlementaire enquête

Mokerslag

De parlementaire ondervragingscommissie komt in december met het honderd pagina's tellende verslag 'Ongekend onrecht'. Het komt aan als een mokerslag. De commissie constateert dat bij de uitvoering van de kinderopvangtoeslag grondbeginselen van de rechtsstaat zijn geschonden. Dit verwijt treft niet alleen de Belastingdienst, maar ook de wetgever en de rechtspraak. De slechte informatievoorziening heeft bij herhaling geleid tot een ernstige belemmering van het (politiek) functioneren van bewindspersonen. De manier waarop de ouders werden aangepakt, stond in geen verhouding tot wat hen veelal ook nog onterecht werd verweten. Uiteindelijk wordt het rapport de aanleiding voor de val op 15 januari van het kabinet Rutte 3. De Kamer debatteert nog diezelfde week over de toeslagenaffaire. Er is vanuit alle partijen flinke kritiek op premier Mark Rutte.

Bureaucratie

Ik denk dat de toeslagaffaire niet zomaar een incident is. Zie het als een samenloop van ongelukkige omstandigheden, eerder dan

een ongelukkige samenloop van omstandigheden. In de toeslagenaffaire worden wordt de complexe bureaucratie zichtbaar van zowel de landelijke als lokale overheden en die van de nauw verbonden instellingen. Die ambtelijke molens werken efficiënt, kostenbewust, en zijn digitaal deskundig. Ze zijn richtinggevend voor het dagelijkse leven van veel Nederlanders op praktisch alle domeinen als werk, zorg, onderwijs. Ze zijn dus belangrijk en hebben een bepalende invloed op ons persoonlijke leven. Zij zorgen ervoor dat Nederland voor ons een aangenaam land is om in te leven.

Verdwaald

Er is ook een schaduwzijde. In mijn werk bij het MST, een Tilburgse instelling voor ondersteuning en educatie van kwetsbare mensen in de samenleving, zie ik hoe hard de Nederlandse maatschappij juist voor deze mensen kan zijn. Het gaat om mensen die verdwaald zijn in de eerder genoemde bureaucratie. Stille getuige daarvan was het archief van minstens 200 kilo aan papier dat ik twee jaar geleden heb laten vernietigen. Het bevatte correspondentie van het MST met instanties over mensen die onze medewerkers hebben ondersteund in de afgelopen jaren. Het ging om instanties als de Sociale Dienst, de Belastingdienst, de Vreemdelingendienst, Justitie, veiligheidshuis, jeugdzorg, maatschappelijk werk, woningcorporaties, schuldhulpverlening.

Een ander kompas

Ik schreef het eerder: er is iets vreemds aan de hand. Nederlanders zijn sociaal en welwillend. Tegelijkertijd hebben we toegelaten dat onze ondersteunings- en verzorgingsrelaties zijn verzakelijkt

en ingeweven in een dolgedraaide bureaucratie, waar aardige mensen soms tot kille besluiten komen. De problemen in de jeugdzorg en nu dus de toeslagenaffaire bij de Belastingdienst onderstrepen dit. Er is een leefwereld van mensen en een systeemwereld van instellingen. Het zijn de kwetsbare mensen die in beide werelden verdwalen. Dat het individu en zijn waardigheid voorop staat, is een breed gedragen opvatting die we in de recente Kamerdebatten over de toeslagenaffaire in alle toonaarden hebben kunnen horen. Dat de dagelijkse praktijk soms minder gunstig uitpakt heeft er ook mee te maken dat de databeheer-systemen van onze bureaucratie op een ander kompas navigeren dan menselijke waardigheid.

Een puzzel die al gelegd is

De levenswandel van de verslaafde, prostituee of crimineel vind je in dossiervorm, vastgesteld en vastgelegd volgens richtlijnen van een bureaucratie. Het zijn levenslopen, geredigeerd vanuit een tekort, een falen of een misstap. Zelden gaat het over de waardigheid van de mens in kwestie. Eerder wordt de ingenieuze optelsom die databeheersystemen maken van onze persoonlijke gegevens zoals gezondheid, inkomen en gedrag, opgeslagen in de archieven van een systeem dat, toegankelijk voor een karavaan van professionals, een olifantengeheugen krijgt. Het kan dan zomaar gebeuren dat stukjes van jouw levenspuzzel door anderen bij elkaar worden gelegd. Hoe benauwend dat is, laat de toeslagenaffaire goed zien.

Ongekend onrecht. Verslag - Parlementaire ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag. Tweede Kamer der Staten-Generaal, Den Haag, 17 december 2020.

DOOR
GEPKE KERSSSEN

De 'verliezer' wint

Alain Verheij

Ode aan de verliezer heet het laatste boek van theoloog Alain Verheij. Een actueel boek vanwege de lessen die we in de coronatijd hebben geleerd. Over wie er belangrijk zijn voor de samenleving, vanwege de slachtoffers van de toeslagenaffaire en met het oog op de verkiezingen. Een menswaardige en duurzame samenleving wordt opgebouwd door de 'verliezers' en de mensen die niet willen winnen ten koste van anderen en de aarde.

Alain Verheij begint zijn boek bij Abel en Kaïn, de eerste broers in de Bijbel. Kaïn, landbouwer, is sterk en succesvol, Abel die herder is, niet. De Bijbel is van de prestaties van de Kaïns niet onder de indruk. Zij krijgen al genoeg aandacht in onze wereld. Er klinkt juist boosheid, als zij van de Abels afnemen wat die al hebben. Kaïn is jaloers op de band van Abel met God en doodt daarom Abel. Als God hem

vraagt waar zijn broer is, antwoordt Kaïn: "Ben ik mijn broeders hoeder?"

Verheij loopt een groot deel van de Bijbel door. Zijn boek vormt zo een goede manier om de Bijbel beter te leren kennen. In alle bijbelverhalen die hij bespreekt komt hij Kaïns en Abels tegen en verbindt hen met de Kaïns en Abels van onze tijd. Daarbij komen vragen aan de orde als: Ga je voor je eigen veiligheid ten koste van een ander? Waar sta je voor als je leeft te midden van anderen die anders denken en leven?

Jezus laat in zijn leven zien dat je beter zachtmoedig kunt zijn dan hardvochtig, beter bescheiden dan macho, beter verlangend naar recht dan meewerkend aan onrecht.

Het volk verwacht dat Jezus de nieuwe koning wordt, maar Jezus' koningschap is niet van de wereld van de Kaïns, maar van die van de Abels. Ook deze Abel wordt gedood. Zijn kruis ontmaskert de eeuwige Kaïn. Zijn zwakte wordt later gezien als zijn kracht, teken van een wereld, waarin de huidige 'verliezer' het wint.

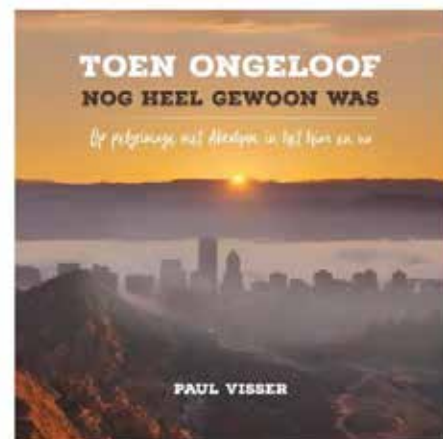
Ode aan de verliezer. levenslessen uit Bijbelverhalen over hoop, twijfel en succes | Alain Verheij | Atlas Contact | ISBN 978 90 4504 276 3 | 256 blz. | € 21,99

DOOR
WIM WEREN

Geloven in een wereld vol ongeloof

Paul Visser

Onlangs verscheen een nieuw boekje van dr. Paul Visser, predikant binnen de PKN en sinds 2020 verbonden aan de Maranathakerk in Rotterdam-Zuid. Hij presenteert vijftientig meditaties die uitgaan van verhalen over Abraham in Genesis 12-25. De meditaties openen telkens met de tekst zelf en lopen uit op een bijpassend gebed. De rode draad in het geheel is dat Abraham een geloofsheld is, de vader van alle gelovigen en ook van ongelovigen. Gelukkig heeft Visser een dynamische opvatting van geloven. Hij ziet geloven als een levenslang relationeel proces met groei en terugval, met ups en downs. Dat strookt met het veelkleurige beeld dat de verhalen uit Genesis schetsen van de relatie tussen God en Abraham, zijn gunsteling.

Het is dan ook een tegenvaller dat Visser zijn meditaties vooral schrijft vanuit en met het oog op het christelijk geloof, en zich daarbinnen vooral laat leiden door de bevindelijke flank van het Nederlandse protestantisme. Hij leest de oudtestamentische teksten over Abraham graag door de bril van nieuwtestamentische teksten, met als klap op de vuurpijl dat hij Abraham aan het einde van zijn leven laat ontslapen in Christus. Met zijn christelijke kijk op de aartsvader laat Visser te weinig ruimte voor de eigen zeggingskracht van de oudtestamentische teksten. Ook is het een gemiste kans dat hij de betekenis van Abraham nergens belicht vanuit de joodse exegese of vanuit de Koran.

Blijkens de ondertitel van zijn boek zoekt Visser naar parallellen tussen de wereld van Abraham en onze wereld. Dat is een veelbelovende aanpak. Goede exegese en inspirerende verkondiging zijn immers uiteindelijk gericht op de betekenis van aloude Bijbelverhalen voor mensen van nu. Maar ook hier blijft het bij -vaak vergezochte- overeenkomsten tussen toen en nu, waarbij de christelijk optiek het voor het zeggen krijgt, terwijl andere vormen van religie en zingeving al te vlot worden afgedaan als ongeloof.

Toen ongeloof nog heel gewoon was. Op pelgrimage met Abraham in het hier en nu | Paul Visser | KokBoekencentrum Utrecht 2021 | ISBN 978 90 4353 287 7 | 112 blz. | € 14,99

MASKERS AF

*'Wees jezelf zei ik tot iemand.
Hij kon niet hij was niemand'*

De belerende poëzie van P.A. de Génestet heeft alleen deze scherpzinnige spreuk in mijn geheugen achtergelaten. Je kunt hem af en toe opdiepen en toepassen, zonder kwaadaardig te zijn. De dichter stamt uit de tijd van Piet Paaltjens waarvan ook flarden resteren uit de letterkundelessen van weleer. 'Snikken en Grimlachjes' is zo'n titel, waar je besmuikt om kon lachen. Humor uit de tweede helft van de negentiende eeuw. Eerder een lach dan quasi-diepzinnig geneuzel .

Spel

Humor brengt mij op Carnaval. Het feest van de lach, dat voor menig zuiderling hoog scoort op de geluksladder . Een feest waarin we onszelf te buiten gaan, bij voorkeur achter een masker. Even de wereld op zijn kop, de regels aan je laars. Even iemand anders zijn; zeden en gewoonten tegen het licht van de lol. Het stadsbestuur en de naam van de eigen woonplaats worden een paar dagen meegenomen in een spel van grote mensen dat voor een bepaalde volksgroep steeds langer duurt. Zo zelfs dat het de structuur van een jaar bepaalt. Als nuchtere Nederlander kun je er niet omheen. Vrolijkheid tegen wil en dank.

Ernst

Hoe serieus het dragen van een masker kan zijn hebben we aan den lijve ervaren. Maandenlang werden we gedwongen elkaar achter een mondkapje te ontmoeten. Hebben we de beklemming gevoeld, niet vrij

te kunnen ademen, elkaar nauwelijks te herkennen, de lach te missen, de trek om de mond. Een stukje van onszelf ging schuil achter een lapje stof, dat in charme niet onderdoet voor de alles verhullende nikab of boerka.

Maandenlang waren we niet wie we konden zijn; opgesloten in de kleine wereld om ons heen. Bang om elkaar aan te raken, bang voor besmetting. Een angst die niet ongegrond is gebleken.

Wees jezelf

Sigmund Freud maakte ons gevoelig voor het onbewuste, liet zien hoe weinig baas wij zijn over ons 'ik'; ons 'zelf'. Je wordt er niet mee geboren. Het ontwikkelt zich geleidelijk als reactie op prikkels die we van anderen ontvangen. De waarde daarvan is onbetwist. Authentiek zijn, echt. Volgens kenners het toppunt van levenskunst. Je niet verschuilen achter het masker van aangeleerde vormelijkheid en codes.

Voor de twintigste-eeuwse filosoof Martin Heidegger tref je jezelf aan in een reeds gevormde wereld. Alles resonanceert mee in wie je bent. Zonder context ben je niemand. *Dasein* noemt hij de mens, een *er-zijn*. Voor Sartre die zich daarin herkent, heeft die ander wel een gevaarlijk randje: *'l'enfer c'est l'autre'*.

Ook in het moderne hersenonderzoek is ons ik-bewustzijn niet terug te vinden, anders dan een bijverschijnsel van hersenprocessen. Het maakt bescheiden in het beantwoorden van de vraag wie je bent.

Iemand zijn

Ondanks deze relativering van

psychologen en wijsgeren buitelen de woorden identiteit en individualisme over elkaar heen. Iemand zijn, dat is wat we willen. Niet als een grijze muis door het leven, maar gekend, en beter nog, erkend worden.

Populisme, we hebben er onze mond van vol, wordt toegeschreven aan een tweedeling in onze maatschappij. Mensen die zich klein gemaakt voelen, vernederd, niet gehoord, eisen hun plaats op. Maatschappelijk meetellen, niet voortijdig afgeschreven, niet niemand zijn. Filosoof Michael Sandel, publiceerde de bestseller "De tirannie van verdienste" Hij laat zien hoe de rijkdom van een kleine (Amerikaanse) minderheid, steeds meer als gevolg van eigen verdienste wordt opgevat: 'Ik heb er hard voor gewerkt'. Je hoort het ook bij ons maar al te vaak. Sandel wijst op de schadelijke kanten die daaraan kleven. Hoe de waardering voor het ambacht van de gewone man daarin niet is meegegroeid, integendeel zelfs. Een hoge opleiding is allesbepalend. Je bent een loser als je daar niet aan kunt voldoen.

Wees niet niemand

En dan is er nog een laag van een andere orde, diep verstopt en die maar af en toe aan het licht komt. Bij hoge nood, bij diep verdriet. 'Wees niet niemand.' Een smeekbede naar de hemel, in kerken gezongen, uitgesproken in de binnenkamer van een twijfelend hart. Voor een gelovig mens wijst de bijbel naar een Deus absconditus, een verborgen God, op de rug gezien. In het evangelie van Johannes klinkt meermalen de geruststellende boodschap: 'Ego eimi; Ik besta, ik ben...'

Uit de verschillende bladen van de locaties: de keuze van Nel Beex-Roos

Het corona-virus houdt onze gedachten als het ware gevangen. Wat betekent dat? Alleen nog maar oog voor corona?

Kijk in 't **Groene Blad Walfried, Onafhankelijk Liberaal-Katholiek kwartaalblad & Website van de Walfriedgemeenschap Groningen**, dat een prachtig initiatief op het spoor kwam: verzoening en herstel. 'Pastor Gerard de Wit (de Bilt) en frater Paul Steverink (Groningen) zijn beiden jaren actief betrokken geweest bij het wereldwijde gevangenispastoraat. De Wit was in de jaren '80 en '90 hoofdaalmoezenier bij Justitie en secretaris-generaal van het internationaal justitiepastoraat. Steverink was penningmeester van de International Commission for Catholic Prison Pastoral Care (ICPPC)... Ook al zijn ze beiden ruimschoots met pensioen, ze volgen ontwikkelingen in die wereld op de voet. Zo maakten zij er melding van dat er eind februari 2020 een congres plaatsvond over in Puerto Rico over een zeer bijzondere vorm van uitspraak (restorative justice), die gericht is op - indien mogelijk en passend-verzoening tussen dader en slachtoffer of nabestaande en een nieuwe start voor de dader... 'Wauw!' Voor wie een voordracht lezen wil: <https://icppc.org/wp-content/uploads/2020/06/O-brother-where-art-thou-Vortrag.pdf> (Engels)

In het **Gemeenschapsblad van de geloofsgemeenschap 'Antonius in Beweging Best'** een hoopvol bericht van gemeentelid Hubertine van den Biggelaar. Ze schrijft: 'In een tijd van steeds stelliger wordende meningen waarin we steeds verder af drijven van vrede zag ik een tv-programma, opgenomen in Antiochië. Deze stad heeft inmiddels ondergesneeuwde betekenis voor christenen: het is de plek waar Jezus' volgelingen voor het eerst deze naam kregen. Eeuwenlang was het ook een stad waar christenen, islamieten en joden vredig en met respect voor elkaar samenleefden. Dat was een waardevolle eyeopener! Het kan dus wel, dacht ik toen ik het programma zag. Zo werd een saaie doordeweekse avond ineens een hoopgevende avond die me moed en inspiratie gaf!'

In de **Heilige Antonius Abt-kerk Bokhoven** steekt voorganger diaken Rien Schravendeel de parochianen een hart onder de riem. In het parochieblad Bokhoven lezen we hoe we er voor elkaar kunnen zijn. 'We leven in moeilijke tijden. Er zijn zoveel onzekerheden en niet alleen in de gezondheidszorg. Onzekerheden die al jaren aanslepen, zoals milieuvervuiling, klimaatverandering, opwarming van de aarde, vluchtelingen, immigranten en zo kunnen we wellicht nog een aantal dingen opsommen waarvan we alleen kunnen zeggen dat ze heel veel twijfels en duizenden verschillende meningen oproepen... Onzekerheden in de kerk waar we alleen oude mensen zien; ze zijn niet eens met veel. Is er dan geen enkel houvast meer? Jawel, dat geeft Jezus ons wanneer hij zegt: 'Ge zult de Heer uw God beminnen met geheel uw hart, met geheel uw ziel en heel uw verstand. Dat is het voornaamste en eerste gebod. En het tweede is daarmee gelijkwaardig: ge zult uw naaste beminnen als uzelf...'

Geloofsgemeenschap H. Lambertus Linden bij Cuijk vergelijkt de gebeurtenissen in onze tijd met de gebeurtenissen in de lokale geschiedenis. Ook in de 19^e eeuw bijvoorbeeld waren er in de regio barre omstandigheden. Zo blijkt uit het boek "**Rond De Lindense Toren**" "**Linden Groot en Klein**" van Angeline van der Donk en Antoon Donkers:

'Linden lag in het overstromingsgebied van de Beerse overlaat. De Maas kon te weinig water afvoeren... Hoe hoger het water in de Maas, hoe meer afvloeide in de Beerse overlaat en waardoor een groot oppervlak onder water kwam: de broekgronden van Cuijk, Linden en Gassel overstromden als eerste, vervolgens Grave en het gebied verder naar het westen tot aan 's-Hertogenbosch...

In september 1852 kreeg pastoor Bogaers van Linden (1852-1858) de priester-seminarist Manders als assistent. Hij wilde hem behouden, zeker in de winter. Bogaers schreef: De heer Manders, die hier ruim veertien dagen heeft doorgebracht, bevalt mij goed en de boerkens ook, zij noemen hem reeds 'onze kapelaan' en gaan er groot op. Het zal in de winter toch te eenzaam zijn hier alleen met een meid te zitten, van alles afgesloten. Ik wenste dus, dat Monseigneur de heer Manders als assistent alhier geliefde te benoemen. Hij zal bij mij noch honger, noch dorst, noch koude lijden, maar verder zal er ook niets overschieten...'

Op de website www.deRoerom.nl vindt u actuele berichten en aankondigingen op gebied van zingeving, kerk en samenleving in binnen- en buitenland. Behalve dat biedt de site ook verrassende invalshoeken over kunst en spiritualiteit. Heeft u zelf een bericht of wilt u reageren, mail dan naar webredactie@deroerom.nl
Aanmelden voor de nieuwsbrief Opzien (gratis): opzien@deroerom.nl

De Nieuwe Kerk in Utrecht doet het goed bij jongeren

Een kerk van twintigers en dertigers die uit haar voegen barst, dat is zeldzaam in de protestantse kerk in Nederland. De Nieuwe Kerk in Utrecht met 1600 leden, twintigers en dertigers, groeit zo hard dat deze PKN-gemeente in november is uitgebreid met een tweede locatie. Predikant Dirk de Bree: 'De kerk is gericht op het dagelijks leven, dat spreekt aan. Er is veel aandacht voor duurzaamheid, een belangrijk ding voor jongeren. Zo zijn er acties rond het verminderen van plastic, of het kopen van duurzame kleren' weet De Bree. Dat willen zij terugzien in hun kerk. Hij noemt ook de ruimte voor het eigen initiatief. 'Als iemand een idee heeft, dan kan dat al snel.' Voordeel voor zijn kerk is natuurlijk ook dat Utrecht een studentenstad is. De banden met de christelijke studentenverenigingen zijn goed. (bron: Trouw) *Alle diensten zijn in coronatijd zijn online (red).*

Speciale eer voor een dakloze Robertino in het Vaticaan

Roberto Mantovani (64) kreeg een speciaal eerbetoon met een mis door de aalmoezenier van paus Franciscus. De dakloze man woonde lange tijd op een plein naast de Vaticaanse muur. 'Robertino', zoals hij werd genoemd, kwam uit Noord-Italië en had ernstige longontstekingen overleefd; onlangs was hij ondergebracht in een opvangcentrum voor daklozen in de buurt van het treinstation Termini in Rome.

Nagorno Karabach: Azerbeidzjan wist de Armeense aanwezigheid uit

De wereld kijkt machteloos toe terwijl alle sporen van het rijke Armeense culturele en religieuze erfgoed doelbewust en onherstelbaar worden gewist.

Pater Andreas Taadyan, rector van de kathedraal van Susha, maakt in een interview met *Aleteia* een trieste balans op van het leven van de Armeense christenen in de door Azerbeidzjan veroverde delen van de enclave Nagorno-Karabach. Hij moest Susha ontvluchten tijdens de verovering van de regio door Azerbeidzjan, gesteund door Turkije en radicale islamitische bewegingen.

Vastenretraite digitaal!

Jezuiten staan bekend om hun retraites. Gedurende een aantal dagen verzorgden ze traditiegetrouw in een retraitshuis inleidingen die deelnemers aan het denken zetten met gebedsoefeningen en een plechtige zegen. Tegenwoordig heeft niet iedereen gelegenheid om zich vrij te maken. Maar behoefte om even afstand te nemen van de dagelijkse drukte leeft. Inspelend op de groeiende behoefte aan bezinning bieden de Jezuiten in Nederland en Vlaanderen jaarlijks digitale retraites aan in de periode voorafgaand aan Kerstmis en Pasen.

Veertig dagen

Op 17 februari, Aswoensdag, start de digitale vastenretraite met als titel:

Laat het licht van uw gelaat over ons schijnen, een citaat uit psalm 4. Coördinator Pater Nicolaas Sintobin verwacht dit jaar rond de 20.000 deelnemers. Die krijgen vanaf Aswoensdag tot en met Pasen elke dag mail met een korte bijbeltekst, tips voor gebed, een passende foto en een enkele ondersteunende tekst. Alles in een structuur waar ieder naar eigen inzicht gebruik van kan maken.

Internetpastor Sintobin onderstreept dat 'hij ieder jaar weer uitziet naar de veertigdagentijd omdat het een tijd is waarin je aandacht kunt geven aan zaken waar je maar weinig aan toekomt'. Drie elementen vormen de contouren van die periode: *minderen, bidden en solidariteit*. Die moet je, zo benadrukt hij, in samenhang zien. 'Als je alleen maar mindert bijvoorbeeld met roken, drinken, eten of binge-watches zonder de ontstane ruimte een nieuwe invulling te geven, zul je uiteindelijk verder van huis raken. Vasten wordt dan presteren. Daarom vind je in het digitale aanbod naast gebedstips gedachten die je blikveld verruimen en accenten verleggen.' Wat Sintobin -verrassend- ook benadrukt is dat 'vreugde' het gevoel is dat fundamenteel bij deze voorbereidingstijd op Pasen hoort. Vreugde, niet zo maar 'happy' zijn, maar het gevoel dat ontluikt als je gaat ontdekken waartoe je geroepen bent, wat de zin is van jouw leven, jouw bestaan. De veertigdagentijd, ruimte om te ontdekken waartoe de Geest je uitnodigt en om de moed te krijgen om aan die uitnodiging gehoor te geven.

Voor meer informatie en aanmelden: www.ignatiaansbidden.org

Praktisch:

Ga naar www.deroerom.nl, zoekmogelijkheid, rechtsonder op de startpagina.
Tik een trefwoord in en u komt u bij het betreffende bericht.

Reageren:

webredactie@deroerom.nl

DOOR MIRJAM VAN NOORD

Bewust kiezen

Als gelovige student kom ik veel jongeren tegen die vinden dat geloof en religie maar vreemd zijn. Dat betekent gelukkig niet dat ze er geen respect voor hebben, maar ze zien liever dat ik mijn geloof voor mezelf houd. Ook een aantal van mijn vrienden die niet gelovig zijn denkt er soms zo over; geloof is iets persoonlijks en zou volgens hen om die reden niet je hele leven moeten bepalen. Natuurlijk snap ik waar dat vandaan komt, want soms wordt het beeld gegeven dat bijvoorbeeld christenen niet voor zichzelf kunnen denken en alles letterlijk nemen wat ze in de Bijbel lezen. En dit beeld leidt dan weer tot onjuiste aannames, zoals dat alle christenen tegen homoseksualiteit zijn. Door deze generalisering komen veel mensen dan weer tot de conclusie dat politieke partijen zich niet op religieuze grondslag zouden moeten baseren – maar ik denk dat politiek juist wél geïnspireerd mag zijn door geloof.

Geloof is iets persoonlijks, tot zo ver ben ik het met mijn studiegenoten eens. Maar volgens mij is geloof verbonden met alles in het leven en ik zie het daarom niet als een 'losstaand iets', zoals mijn studiegenoten. Mijn geloof zorgt er bijvoorbeeld voor dat ik weet wat ik belangrijk vind: liefde, vriendschap en zorg voor anderen. Voor een andere, niet-gelovige, kunnen dat precies dezelfde waarden zijn, maar ik ontleen ze aan mijn geloof. En volgens mij gaat dat precies hetzelfde in de politiek.

Er zijn enkele politieke partijen op religieuze grondslag, maar elke partij heeft een identiteit. De liberaal, de progressief, de socialist op de bres voor de dieren en ga zo maar door. Elke partij heeft een bron voor haar prioriteiten en waarden; het gaat om een gemeenschappelijk gedachtegoed. Maakt het dan uit of je dat ontleent aan de Bijbel, de Koran of de Franse Verlichtingsliteratuur? Is het niet zo dat bijvoorbeeld ook de (niet-religieuze) socialisten geloven? Zij geloven toch in de gelijkwaardigheid van ieder individu? En er bestaan natuurlijk ook mengvormen, want je kunt zowel christelijk als liberaal zijn.

Volgens mij kunnen we het er over eens zijn dat politiek altijd verbonden is met normen en waarden, want elke politieke stroming heeft een gedachtegoed, een visie, prioriteiten en een identiteit. Ik denk dat het juist belangrijk is om je bewust te zijn van waar je je overtuigingen vandaan haalt. Zelf zal ik bij de komende verkiezingen daarom mijn normen en waarden – die ik aan mijn geloof ontleen – gebruiken als grondslag voor de keuze die ik maak. Hopelijk doet u met me mee!

*Mirjam van Noord
is tweedejaars student
culturele antropologie*